

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้รวบรวมในส่วนที่เป็น แนวคิดการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงาน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาเสนอตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1. ภายใต้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ต้องการส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกร เพื่อวางแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้หลักการที่ประชาชนมีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจในการกำหนดแผนการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเอง เพื่อให้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาการเกษตร โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันเกษตรกร และชุมชน มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนด้วยตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในลักษณะบูรณาการ
- 2) เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของส่วนราชการในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ให้เป็นลักษณะบูรณาการ เพื่อให้บริการแก่เกษตรกร ณ จุดเดียว (One stop service) โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
- 3) เพิ่มศักยภาพของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาตนเอง ในด้านการพัฒนาการเกษตร เสนอแนะให้มีการใช้ประโยชน์จากงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการออมและระดมทุนของชุมชน เพื่อการลงทุนทางธุรกิจ

2. ในการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จะไม่เน้นในด้านของอาคารและสิ่งก่อสร้าง แต่จะเน้นความสำคัญของกิจกรรมโดยชุมชนเกษตรกรเป็นหลัก ดังนั้นองค์ประกอบของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จึงมีลักษณะดังนี้

1) ที่ทำการศูนย์ จัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์กลางของชุมชน มิใช่จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จึงใช้อาคารสถานที่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน ปกติจะขอใช้สถานที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นที่รวบรวม นำเสนอและบริการข้อมูล ตลอดจนใช้เป็นที่พักประชุม จัดเวทีชาวบ้าน ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

2) คณะกรรมการบริหารศูนย์ ประกอบด้วยตัวแทนของชุมชน ตัวแทนกลุ่มจากสาขาอาชีพต่างๆ ตัวแทน อบต. และตัวแทนหมู่บ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบ ตำบลทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ความสำคัญของคณะกรรมการบริหารศูนย์ก็คือ การร่วมกับเกษตรกรในชุมชน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล และบริหารจัดการทรัพยากรด้านการเกษตร งบประมาณ และโครงการต่างๆ

3) แผนพัฒนาการเกษตรของตำบล ซึ่งเกิดจากชุมชนร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาให้ครอบคลุม ทั้งด้านกายภาพ เช่น ดิน แหล่งน้ำ ป่าชุมชน และด้านการเกษตร (การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง) และด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ทราบว่าการกิจกรรมหลักของตำบลคืออะไร จะปรับปรุงในส่วนไหน จะถ่ายทอดความรู้เรื่องอะไร และจะลงทุนทางธุรกิจชุมชนอย่างไร

4) จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิตการเกษตร ทั้งด้านพืช ประมง ปศุสัตว์ เกษตรผสมผสานและอื่น ๆ โดยพิจารณาคัดเลือกจากฟาร์มของเกษตรกรที่ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จในอาชีพ สามารถเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติของเกษตรกรในตำบล โดยมีวิทยากรเกษตรกร ซึ่งเป็นเจ้าของจุดสาธิตการเกษตรทำหน้าที่วิทยาเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้

3. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรเป็นศูนย์กลางในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) เป็นศูนย์ข้อมูลการเกษตรของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลด้านการเกษตร ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของตำบล

2) เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยกำหนดให้มีจุดสาธิตในการศึกษาเรียนรู้ของชุมชน มีวิทยากรเกษตรกรเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน นอกจากนั้น ยังมีส่วนราชการต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เข้าไปให้ความรู้ด้วย

3) เป็นศูนย์ให้บริการแก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถเข้ามาขอรับบริการได้ และยังเป็นสถานที่ที่ส่วนราชการต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาให้บริการผ่านศูนย์

4) เป็นเวทีชาวบ้านเพื่อการวางแผนพัฒนา โดยเป็นเวทีเพื่อรวบรวม วิเคราะห์ ปัญหาและหาศักยภาพของชุมชน จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลขึ้นเพื่อขอรับการ สนับสนุนจากภาครัฐ

5) เป็นเวทีบูรณาการของส่วนราชการต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นสถานที่ในการบูรณาการแผนการทำงานในโครงการต่างๆ ของตำบล และยังเปิดโอกาสให้ส่วน ราชการต่างๆ มาปฏิบัติงานร่วมกันตามแผนอีกด้วย

4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรจัดตั้งศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในปี 2546 รวม 7,125 ตำบล ประกอบด้วย

1) ศูนย์นำร่อง จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้ระดับประเทศ จำนวน 8 ศูนย์

2) ศูนย์หลัก จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้ระดับจังหวัด (จังหวัดละ 1-2 แห่ง) จำนวน 99 ศูนย์

3) ศูนย์ขยาย จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้ระดับอำเภอ (อำเภอละ 1 แห่ง) จำนวน 769 ศูนย์

4) ศูนย์เตรียมการ จัดตั้งครอบคลุมทุกตำบลที่มีพื้นที่การเกษตร จำนวน 6,249 ศูนย์ โดยการเรียนรู้จากศูนย์ตัวอย่างทั้ง 3 ประเภท

5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1) คณะกรรมการบริหารศูนย์ มีจำนวนทั้งสิ้นไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย

1.1) ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน

1.2) ผู้แทนสถาบันเกษตรกร และหรือกลุ่มอาชีพการเกษตรในตำบล ไม่เกิน 2 คน

1.3) อาสาสมัครเกษตรกรที่มีอยู่ในตำบล จำนวน 1-4 คน

1.4) ผู้แทนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน

1.5) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล เป็นกรรมการและ เลขานุการโดยตำแหน่ง ในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ร่วมกับ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้แทนสถาบันเกษตรกรจำนวน 2 คน สำหรับ

2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์

2.1) ด้านการบริหารจัดการศูนย์

- (1) จัดทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์
- (2) จัดการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ทุกเดือน พิจารณากิจกรรม/โครงการ การวางแผน การปฏิบัติงาน และการติดตามผล
- (3) กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนพัฒนาด้านการเกษตร
- (4) วางแผนการปฏิบัติงานของศูนย์ร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- (5) ประสานงานจัดหางบประมาณ และบริหารจัดการเงินทุนของศูนย์ (ในกรณีที่มีเงินทุน)
- (6) สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม

2.2) ด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร

- (1) จัดทำข้อมูลประจำตำบล ได้แก่ การสำรวจ และรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรให้ข้อมูลที่ต้องการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับเจ้าหน้าที่รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของตำบล สรุปผลข้อมูลและบริการข้อมูลแก่เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (2) จัดการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การหาความต้องการด้านฝึกอบรม คูงาน ฝึกงาน หรือการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร คัดเลือกและพัฒนาจุดสาธิตและวิทยากรเกษตรกร จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ เช่น การฝึกอบรม คูงาน แปลงสาธิต ฯลฯ
- (3) สนับสนุนการจัดทำวิสาหกิจชุมชน (ร่วมกันผลิต ร่วมกันจำหน่าย)
- (4) ด้านการเตือนภัย ได้แก่ การแจ้งข่าวเตือนภัยให้แก่ชุมชน ให้เฝ้าระวังและแจ้งข่าวให้สำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่ที่รับผิดชอบทราบเหตุผิดปกติ หรือภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช สัตว์ ประมง และภัยเศรษฐกิจอื่น ๆ

(5) การรับรองรายงานต่าง ๆ เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของผู้ประสภักย์ ตำรวจข้าวนาปีนาปรัง และข้อมูลการเกษตรอื่น ๆ

(6) สนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ทั้งด้านกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มแปรรูป เครือข่ายการตลาด หรือองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

2.3) ด้านประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกกิจกรรมของศูนย์ให้ประชาชนรับทราบ และเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ทางหอกระจายข่าว นิทรรศการ จัดกิจกรรมสื่อมวลชน ฯลฯ

6. บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบศูนย์

1) การถ่ายทอดเทคโนโลยี

1.1) การจัดทำแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จากความต้องการของชุมชน รวมทั้ง การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

1.2) ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยเตรียมการก่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้แก่ การจัดทำหลักสูตร การคัดเลือกเกษตรกร จัดทำกำหนดการ จัดเตรียมสถานที่และเอกสาร จัดหางบประมาณ และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร ประสานงานและอำนวยความสะดวก รวมทั้งการสร้างบรรยากาศและสร้างสัมพันธภาพที่ดีในระหว่างการถ่ายทอดเทคโนโลยี การประเมินผลการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่เกษตรกรได้รับจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร

1.3) รายงานผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการประมวลสรุปผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของเกษตรกร ตลอดจนกิจกรรม หรือวิสาหกิจ ที่เกิดจากการถ่ายทอดเสนอต่อคณะกรรมการบริหารศูนย์ สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัด และสิ้นปีงบประมาณจัดทำรายงานผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีในภาพรวมของศูนย์บริการ

1.4) จัดทำทะเบียนประวัติ โดยการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของเกษตรกรผู้ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีในแต่ละเรื่อง จัดแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามสาขาอาชีพ รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลของวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ จัดแยกเป็นวิทยากรจากหน่วยงานราชการ และวิทยากรเกษตรกร

2) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการเกษตร

2.1) ข้อมูลพื้นฐานประจำตำบล โดยการรวบรวมข้อมูลประจำตำบลที่มีทั้งหมดมาปรับปรุงจัดทำในรูปแบบต่างๆ ที่เข้าใจง่าย เช่น รูปแผนที่ ตาราง รูปภาพ แล้วนำเสนอในเวทีชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นปัจจุบัน และจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลหลักของตำบล เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลและการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ

2.2) ข้อมูลภาวะการผลิตพืช ประมง ปศุสัตว์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและผ่านการวิเคราะห์ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ ซึ่งควรจะต้องมีการจัดทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันทุก 2 เดือน

2.3) ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร ดำเนินการจัดทำทะเบียนเกษตรกรให้ครบทุกครัวเรือน รวมทั้งการปรับปรุงและตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน เก็บรวบรวมไว้ที่ศูนย์

3) การพยากรณ์และการเตือนภัย

3.1) การพยากรณ์ ดำเนินการสำรวจข้อมูลตามแบบรายงาน การคาดคะเนผลผลิตไม้ผล จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ลิ้นจี่ ลำไย กาแฟ เงาะ มังคุด ทุเรียน มะม่วง และมะนาว โดยการสำรวจและรายงาน 3 ช่วง คือ ช่วงติดดอก ช่วงติดผลอ่อน และช่วงให้ผลผลิต แล้วส่งให้อำเภอและนำผลการคาดคะเนผลผลิตที่ได้รับจากจังหวัด อำเภอ แจ้งให้เกษตรกรทราบ

3.2) การเตือนภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช ภัยเศรษฐกิจ ดำเนินการ ดังนี้

(1) เมื่อได้รับข้อมูลการเตือนภัยจากส่วนกลางผ่านจังหวัด อำเภอ แจ้งให้เกษตรกรทราบก่อนเกิดเหตุการณ์เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ศัตรูพืชระบาด ราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นต้น

(2) เมื่อพบเหตุผิดปกติ หรือภัยเริ่มต้น เช่น น้ำท่วมฉับพลัน คลองชลประทานชำรุด เกิดโรคระบาดพืช สัตว์ ประมง ปริมาณผลผลิตมากเกินไปที่คาดคะเนไว้หลายเท่า การชุมนุมเรียกร้องของเกษตรกร เป็นต้น ให้แจ้งด่วนไปยังอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การรายงานภัย เช่น เมื่อเกิดภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช หรือภัยเศรษฐกิจ ให้รีบรายงานความเสียหายไปยังอำเภอ ภายใน 24 ชั่วโมง ให้มีการกลั่นกรองรายงานโดยรอบคอบ ตามระเบียบของทางราชการ โดยระดับตำบลต้องผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์

7. ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

- 1) มีศูนย์กลางในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ แก่เกษตรกร เช่น การบริการตรวจวิเคราะห์ดิน การบริการตรวจสอบสารพิษตกค้างในพืชผล การตอนสัตว์ ผสมเทียม การตรวจน้ำบ่อปลา เป็นต้น
- 2) ได้รับการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งการพยากรณ์ การเตือนภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช และภัยเศรษฐกิจ
- 3) เป็นแหล่งให้ความรู้และเทคโนโลยีที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ชุมชน
- 4) ได้รับการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคในการทำการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน และอื่นๆ
- 5) เป็นศูนย์รวมและเป็นสถานที่ประชุม พบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ของเกษตรกรในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กำหนดทิศทางพัฒนา และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- 6) เป็นจุดที่รวบรวม หรือแสดงผลผลิตภัณฑ์ของตำบล เพื่อจัดให้มีการจำหน่ายผลผลิต หรือซื้อขายโดยตรง
- 7) เป็นสถานที่ติดต่อยื่นคำร้อง คำขอรับบริการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งด้านพืช สัตว์ ประมง และอื่นๆ เพื่อเสนอให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการ ประเมินผล

ความหมายของการประเมินผล

โพรวัส (Provas) (อ้างใน สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2531) ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า หมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวกับการหาข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. เพื่อดูว่าโครงการมีความสอดคล้อง (Congruence) กับเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่
2. เพื่อดูความแตกต่าง (Discrepancy) ระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่
3. เพื่อดูว่าเมื่อพบความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานแล้วสามารถระบุข้อบกพร่องของโครงการว่ามีอะไรบ้างได้หรือไม่

สุรพล กาญจนจิตร (อ้างใน สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2531) ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า คือ เครื่องมือที่ใช้ตัดสินใจในการปฏิบัติงานว่า โครงการที่ดำเนินการได้บรรลุ

สมหวัง พริยานุวัณห์ (2528) ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง การประเมินเป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศสำหรับตัดสินคุณค่า ผลผลิต กระบวนการและจุดมุ่งหมายของโครงการหรือโปรแกรมหรือทางเลือกต่างๆ ที่นำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จุดเน้นของการประเมินคือ การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนเพื่อการตัดสินคุณค่าของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527) ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจากประสบการณ์ จากการประเมินค่าและใช้ความรู้ที่นั่นเป็นบทเรียนในการปรับปรุงกิจกรรมปัจจุบันและดำเนินการวางแผนให้ดีขึ้น โดยการคัดเลือกการปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้นรูปแบบของการประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ

1. การประเมินผลขณะดำเนินโครงการ (formative evaluation) เป็นการประเมินผล เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินการให้ดีขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative evaluation) เพื่อสรุปว่าผลสำเร็จเป็นอย่างไร จะขยายโครงการในพื้นที่เดิมหรือไม่ มีบทเรียนอะไรบ้างที่จะนำไปใช้ในโครงการอื่นๆ

James W. Davis (อ้างใน ประชุม รอดประเสริฐ, 2539) ให้ความหมายของการประเมินผลโครงการว่าเป็นการตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่า ป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ และบรรลุเป้าหมายนั้นด้วยดีมากน้อยเพียงใด

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2544) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสดงคำตอบว่า โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ ระดับใด จัดเป็นการประเมินผลผลลัพธ์และผลกระทบ ส่วนการมุ่งตอบคำถามที่ว่า การกำหนดงานในโครงการเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่และมีอุปสรรคประการใด จัดเป็นการประเมินกระบวนการ นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงการนำเอาระเบียบวิธีวิจัยประยุกต์ เอาระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างสิ่งที่ป้อนเข้า และสิ่งที่ส่งเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายประสงค์ เพื่อศึกษาสังเกตรวบรวมผลลัพธ์ข้างเคียง ที่ไม่คาดคิดไว้ล่วงหน้า

Danial L. Stufflebeam (1973) ได้เสนอแบบจำลอง CIPP (Context Input Process Product) เพื่อการประเมินผลโครงการจากแนวความคิดของหลักเหตุผลทั่ว ๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ด้วยความสมเหตุสมผล ในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใด ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ขั้นของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นของการรวบรวมสารสนเทศ (Information)
3. ขั้นของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ข้อควรคำนึงในการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไป
3. ในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา(Context)ควรใช้ขั้นตอนการติดตามผลดังนี้ คือ วิเคราะห์ รวบรวม นำเสนอ
4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ออกแบบเลือกปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
5. เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยง และมีความเป็นปรนัย
6. การประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Cycle) ต้องใช้โครงการที่เป็นระบบ

รายละเอียดของการประเมินผลแต่ละหมวดหมู่ คือ

1. การประเมินบริบทหรือรูปแบบสถานะแวดล้อม (Context Evaluation)

การประเมินสภาวะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการโดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความต้องการและเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสภาวะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่นที่สำคัญมากมาย จะเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ Macro Analytic เป็นตัวกำหนดขอบเขตการประเมิน การบรรยายและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสิ่งแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัยในการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์ มีวิธีการประเมินสภาวะแวดล้อม มี 2 วิธี คือ Contingency Mode และ Congruence Mode

1.1 Contingency Mode เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อมเพื่อหาโอกาสและแรงผลักดัน จากภายนอกระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้างขวาง เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมชุมชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนา เศรษฐกิจสถิติ ประชากรและอื่น ๆ การสำรวจปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป

1.2 Congruence Mode ซึ่งเป็นการประเมินโครงการโดยการเปรียบเทียบการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่าวัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประเมินสภาวะแวดล้อมจะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับระบบเพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหารในทางปฏิบัติ สถาบันการศึกษาควรจะได้มีการประเมินสภาวะแวดล้อมเพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็น Contingency Mode และ Congruence Mode การกำหนดเป้าหมายและคุณค่าของระบบ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อดูว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ต้องใช้วิธีแบบ Congruence Mode แต่ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการของบุคคลและสถานที่จะเป็นตัวหลักของการเปลี่ยนแปลงดังนั้นจึงควรใช้วิธีประเมินแบบ Contingency Mode โดยใช้คำถามแบบ “ถ้า.....แล้ว” เพื่อตัดสินใจว่าเป้าหมายและนโยบายเดิมนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ดังนั้นในการประเมินในการประเมินสภาวะแวดล้อมโดยทั่วไป

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation)

เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยในการบรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความสามารถของหน่วยงาน หรือตัวแทนในการจัดโครงการ

2.2 ยุทธวิธีในการบรรลุ วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน หรือ อาคารสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การสังเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและ กำไร (Cost & Benefit) ที่จะได้รับโดยการประเมินด้านอัตราค่าจ้าง เวลางบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินเพื่อการศึกษา กำไรอาจจะอยู่ในรูปของตัวเลข การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่าควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตราค่าจ้างเท่าใด วางแผนและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้นการประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการคือ

3.1 เพื่อทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

วิธีการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1) แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากร ที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งต่อไปนี้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับแผนนั้นและผู้ที่ได้รับผลกระทบ

2) เกี่ยวกับการวางโครงการและการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการโครงการ ระหว่างการดำเนินโครงการนั้นซึ่งส่วนใหญ่สถานการณ์ ต้องตัดสินใจมีจำนวนมาก ดังนั้นข้อมูลจากการประเมินกระบวนการจะต้องชัดเจน

3) ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่างโครงการ ปริมาณของการอภิปรายที่มีความหมายนี้เพื่อบรรยายว่าเกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารสนเทศนี้จะให้ประโยชน์ในการกำหนดว่าทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่บรรลุส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการมี 4 อย่าง คือ

- (3.1) การจัดหานักประเมินกระบวนการเต็มเวลา
- (3.2) เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ
- (3.3) การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการ และบุคลากรในโครงการ
- (3.4) การปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน นักประเมินกระบวนการ ควรได้ประชุมพบปะกับ ผู้ตัดสินใจในโครงการเป็นระยะ แต่ในการประชุมนี้ ผู้อำนวยการโครงการอาจจะอภิปรายกับบุคลากรในแผนเพื่อชี้ถึงผู้ที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ของกิจกรรม ในอนาคต โดยที่ผู้ประเมินจะคงเรียบและฟังเป็นส่วนใหญ่ ผู้ ประเมิน อาจจะจัดเตรียมสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินการที่ผ่านมา ให้พร้อมเพื่อช่วยในการจำแนกประเด็นที่จะกระทำต่อไป หลังจากผู้ตัดสินใจได้แจกแจงประโยชน์และคำถามแล้ว ผู้ประเมินอาจให้ข้อมูลอีกครั้งว่าอะไรอยู่ในประเด็นที่เขาอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลอื่นๆ ที่น่าสนใจ ผู้ประเมินจะเก็บเอาไว้จนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมระหว่างการประชุม เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการ ผู้ตัดสินใจ อาจกำหนดเงื่อนไขของประเด็นที่ต้องการข้อมูลย้อนกลับและผู้ประเมินให้สารสนเทศตามกรอบที่ให้ไว้ นั้น หรือผู้ประเมินอาจจะช่วยผู้วางแผนเองในการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการคำตอบในการประชุม เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับครั้งต่อไป ซึ่งผู้ประเมินอาจทำได้โดยการวางแผนรวบรวมข้อมูลย่อ ๆ แทรกในขณะนั้นทันที และชี้แจงให้ผู้ตัดสินใจทราบว่ามันจะช่วยให้สารสนเทศที่เขาต้องการ หรือไม่เช่นนั้น นักประเมินอาจจะทำได้มากกว่านั้นกับผู้วางแผน โดยกำหนดปัญหาที่ต้องการคำตอบและข้อมูลที่ต้องการได้เลย

ในการรวบรวมสารสนเทศ นักประเมินกระบวนการต้องใช้วิธีการที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การวิเคราะห์ปฏิกิริยา การบันทึกอย่างอิสระภายหลังการสิ้นสุดการดำเนินงานแต่ละวัน การสัมภาษณ์ การจัดอันดับ บันทึกประจำวันของเจ้าของโครงการ วิธีการ semantic differential บันทึกการประชุมกรรมการ การปรับปรุงรายงานของ PERT และ Suggestion Boxes นอกจากตัวแปรที่สำคัญตามทฤษฎีแล้ว ผู้ประเมินกระบวนการยังอาจจะค้นหาเหตุ หรือกรณีอื่นที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการ ดังนั้น ผู้ประเมินจึงต้องใช้เครื่องมือใด ๆ เท่าที่จะหาได้ เพื่อสืบสาวไปถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง คุณค่าของการประเมินกระบวนการไม่ได้อยู่ที่ความสัมพันธ์กับการประเมินอื่น ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่

(1) การประเมินกระบวนการขึ้นอยู่กับผลการประเมินบริบท หรือสภาวะแวดล้อม หรือการประเมินปัจจัย คือถ้าสามารถประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยได้ดีมาก ผู้จัดการโครงการก็มีความเชื่อมั่นมากขึ้น นั่นคือ ถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางโครงการคลุมเครือ โครงการนั้นอาจจะเป็นหัวข้อของปัญหาและบางครั้งก็เห็นเหตุแห่งความล้มเหลว ซึ่งการประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยจะช่วยชี้ให้เห็นและแก้ปัญหาแล้วตั้งแต่ต้น พอถึงการทำตามกระบวนการจำเป็นที่จะต้องมีการมีข้อมูลย้อนกลับ โดยต่อเนื่องเกี่ยวกับว่าทำอะไร โครงการนั้นจึงจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ การประเมินกระบวนการจึงจำเป็นที่สุดที่สามารถทำหน้าที่นี้

(2) การประเมินกระบวนการมีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลผลิต ในระยะแรกของการกำหนดแผนงานแต่แนวโน้มที่จะกลับกัน ถ้าโครงร่างของการพัฒนาแผนงานอาศัยการสำรวจน้อยลง แต่มีโครงร่างที่แน่นอนมากขึ้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิตจะขึ้นต่อกันและกัน คือ การประเมินกระบวนการจะเข้าไปมีส่วนในการแปลความสิ่งที่เกิดขึ้น และถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ จะไม่สามารถตกลงใจได้ โดยไม่ทราบว่าการกระทำนั้นให้ผลอย่างไรบ้าง การตัดสินใจออกแบบโครงร่างใหม่หรือระเบียบปฏิบัติในกระบวนการใหม่ จึงต้องอาศัยสารสนเทศจากการประเมินผลผลิตเข้ามาร่วมด้วย

โดยสรุปภายใต้การประเมินกระบวนการ สารสนเทศจะถูกวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารสนเทศนั้น อาจจะบ่อยทุกวันถ้าจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรก ๆ ของโครงการ ทั้งนี้การประเมินไม่เพียงแต่ให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ต้องบันทึกสารสนเทศของกระบวนการสำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีคามจำเป็นอย่างยิ่ง ในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้อย่างน้อย คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้น ๆ นำไปใช้ได้หรือไม่ เหนือกว่าในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

เกณฑ์นั้นอาจเป็นได้ทั้ง Instrument Criteria หรือ Congruence Criteria ซึ่ง Scriven ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเกณฑ์ทั้งสอง ดังนี้

1. Instrument Criteria จะสัมพันธ์กับความสำเร็จที่อยู่ในระดับกลาง และมีส่วนช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในที่สุด เช่น ก่อนที่แบบสอบถามจะถูกสร้างขึ้น รูปแบบของแบบสอบถามและคำถามจำนวนมาก ในแบบสอบถามนั้นจะต้องได้รับการจัดทำขึ้นหรือก่อนที่นักเรียนจะสามารถอ่านคำว่า CAKE ได้อย่างเข้าใจ เขาจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่มีความหมายของคำมาก่อน

2. Congruence Criteria จะเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับเงื่อนไขเบื้องต้นที่กำหนดไว้ซึ่งอาจเป็นอัตราการตกของโรงเรียน ๆ หนึ่ง ที่เป็นอยู่ถูกลดลงให้ได้ระดับที่กำหนดไว้ โดยกลุ่มนักเรียนจะต้องได้รับคะแนนจากแบบสอบถามที่ระบุมากกว่า หรือเท่ากับจำนวนที่กำหนด หรือจะต้องนำแผนการสอนใหม่เข้าไปใช้ในโรงเรียนนั้น ระบุเกณฑ์แบบนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ตัดสินใจโดยเฉพาะ

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงาน

ความหมายของการบริหารงาน

ประทวน คงฤทธิศึกษาการ (2525) การบริหารงาน คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยมีหลักการดังนี้

1. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์กรนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

2. ต้องมีคนทำงาน คนซึ่งทำงานนี้จะต้องมีการทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

3. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Men) แล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์อื่นที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

4. ต้องมีการจัดการในการบริหารงานหรือการทำงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

Harol Koontz (1975) ให้ความหมายว่า “การบริหารคือ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานนั้น”

สมพงศ์ เกษมสิน (2529) มีความเห็นว่า การบริหารคือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ คือ

1. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด
2. การบริหารต้องให้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
3. การบริหารมีลักษณะดำเนินการเป็นกระบวนการ
4. การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่ม ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่ม (Group cooperation) เพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม (Group effort) ในอันที่จะให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์

5. การบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล (Rational)

โดยทั่วไป ในการบริหารถือว่า มีทรัพยากร (Administrative resource) ที่เป็นปัจจัยสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management) แต่ศาสตราจารย์ William T. Greenwood ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรการบริหารควรมีอย่างน้อย 7 ประการ คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ (Authority) เวลา (Time) กำลังใจในการทำงาน (Will) และความสะดวกสบายต่างๆ (Facilities) ทั้งนี้ โดยย้ถึงความสำคัญและความจำเป็นของอำนาจหน้าที่ และเวลาในการบริหารไว้ว่า ในการบริหารงานนั้น ไม่ว่าจะเป็งานของรัฐบาลหรือเอกชนก็ตาม งานจะไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ถ้าหากปราศจากสิ่งซึ่งอำนาจหน้าที่ และการ

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลให้การส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งในรูปบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคมและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ได้มีส่วนร่วมดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

อकिन รพีพัฒน์ (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วมาให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

ลือชัย ศรีเงินยวง (2527) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ สิ่งที่เรียกว่า ชนิดประเภทหรือ มิติของการมีส่วนร่วมอันเป็นสิ่งแสดงถึงเนื้อหา บทบาทของชุมชนในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนา ซึ่งมีลักษณะของการเข้าร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการริเริ่ม วางแผน ดำเนินการ การใช้ประโยชน์ รวมถึงการควบคุมและประเมินผลโครงการ และจากการสัมภาษณ์เรื่อง “Development of basic Community service through primary health care” ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ

1. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ สรุปและแยกแยะปัญหา ความต้องการของตนเอง
2. ทรัพยากรในการดำเนินงานได้จากทั้งของภาครัฐบาลและชุมชนเอง
3. บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีทั้งของชุมชนและของรัฐบาล ซึ่งให้ความสำคัญที่ผู้นำชุมชน สำหรับผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนและกระตุ้นเท่านั้น
4. สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมจะต้องเอื้ออำนวย

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวไว้ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้แล้วนั้น ได้เสนอการดำเนินการร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้ด้วย

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดค้นหารูปแบบวิธีการพัฒนา

3. ร่วมวางแผนในโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล บำรุงรักษา กิจกรรมต่างๆ ให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

2.5 แนวคิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี

สุนันท์ สีสั่งข์ (2544) กล่าวถึงความหมายของการถ่ายทอดวิทยาการไว้ว่า การถ่ายทอดวิทยาการ หมายถึง กระบวนการในการนำเอาความรู้จากแหล่งวิทยาการ โดยผู้ทำหน้าที่ในการนำข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ต่างๆ ไปถ่ายทอดให้บุคคลเป้าหมาย โดยผ่านสื่อ หรือช่องทางในการสื่อสาร เพื่อก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2542) ได้ให้คำนิยามของการถ่ายทอดเทคโนโลยีว่าเป็น “ การถ่ายทอดความรู้ และให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการด้านการผลิต และการแปรรูปผลผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง แก่เจ้าหน้าที่ เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป ทั้งในภายใน และต่างประเทศด้วยวิธีการต่างๆ ” งานถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นกระบวนการนำเอาเทคโนโลยีที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาไปส่งเสริมแนะนำให้เกษตรกรปฏิบัติ ดังนั้นงานถ่ายทอดเทคโนโลยีจึงเป็นจุดเชื่อมระหว่างหน่วยงานวิจัยกับเกษตรกร งานถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นงานที่ก่อให้เกิดการสอน การเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบในงานส่งเสริมการเกษตรด้วยกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร หรือระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรงานถ่ายทอดเทคโนโลยีจะบรรลุผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้เรียนรู้ยอมรับในเทคโนโลยีถ่ายทอดและนำไปปฏิบัติตาม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนํานโยบายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไปปฏิบัติ กรณีศึกษาเขตภาคเหนือ (สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ,2543) พบว่า สมรรถนะองค์กร การติดตามงาน ความต่อเนื่องในการให้คำปรึกษาหารือ การวางแผนและควบคุมรูปแบบการเผยแพร่เทคโนโลยี ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาวะผู้นำ ความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำไปถ่ายทอดในท้องถิ่น ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการนํานโยบายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไปปฏิบัติ โดยเรียงลำดับความเร่งด่วนใน

รายงานผลการประเมินศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จากผลการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาเกิดขึ้นหลายด้านดังนี้

1. ปัญหาด้านการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งมีข้อจำกัดของระยะเวลา ตั้งแต่การบริหารโครงการ การบริหารงบประมาณ ฯลฯ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ยังไม่ชัดเจน รวมทั้งเกษตรกรในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์และจุดสาธิตมากนัก โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ไม่ได้เป็นสถานที่ตั้งของศูนย์
2. ปัญหาด้านเกษตรกร เกษตรกรมีการเตรียมตัวในการเปลี่ยนแปลงน้อย การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็ง การใช้ประโยชน์จากจุดสาธิตและการขยายผลยังไม่แพร่หลาย รวมทั้งเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของจุดสาธิตบางจุดไม่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
3. ปัญหาด้านเทคโนโลยีการเกษตร การวิเคราะห์ความต้องการของเกษตรกรล่าช้า จุดถ่ายทอดกระจุกตัวอยู่กับเกษตรกรรายใหญ่ เทคโนโลยีที่นำไปถ่ายทอดมักมองแต่ความสำเร็จด้านการผลิตอย่างเดียว และเข้าชื้อกับที่บริษัทเอกชนดำเนินการอยู่แล้ว อีกทั้งขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดเทคโนโลยียังเป็น Top-down โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของเกษตรกร
4. ปัญหาด้านบุคลากร ผู้อำนวยการศูนย์บางศูนย์ขาดความคล่องตัว ในการประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศูนย์ยังขาดบุคลากรในการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและการตลาด และขาดความชัดเจนในแผนนโยบาย
5. ปัญหาด้านที่จัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล บางแห่งตั้งอยู่ในที่ไม่เหมาะสมในการให้บริการ และขาดเจ้าหน้าที่ประจำ เนื่องจากผู้อำนวยการศูนย์ต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายหลายอย่าง

สุวิทย์ เศษโถ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อการดำเนินงานของศูนย์ พบว่าโดยภาพรวมผู้อำนวยการศูนย์ฯ เห็นด้วยต่อการดำเนินงานของศูนย์ทั้ง 6 หมวด และเมื่อศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นย่อยแล้ว พบว่า มีบางประเด็นที่ผู้อำนวยการศูนย์เห็นด้วยอย่างยิ่ง และไม่เห็นด้วย ดังนี้ 1)การจัดตั้งศูนย์ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในประเด็นที่ทำการศูนย์ควรมีห้องเอกเทศ จึงจะ

วสันต์ ะลอ (2546) ได้ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสม ความเชื่อถือ และประโยชน์ของกิจกรรมของศูนย์ในระดับปานกลาง และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินมาก จะมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมของศูนย์ ไม่มีความเหมาะสม เกษตรกรที่ได้รับ ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากศูนย์จะมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมของศูนย์ ไม่มีความเหมาะสมเช่นเดียวกัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้คือ ศูนย์ควรจะมีข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างทั่วถึง ควรมีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานประจำที่ศูนย์ ควรมีการวางแผนการปฏิบัติ หรือ ออกเยี่ยมเยียนเกษตรกรและมีการถ่ายทอดความรู้หรือการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ประชัน บุญยืน (2543) ประเมินผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศูนย์นำร่องตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งรู้จักศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และร้อยละ 40 ของเกษตรกรที่รู้จักศูนย์ฯ เคยมารับบริการโดยเห็นว่ามีประโยชน์ ได้รู้ความรู้ เกษตรกรมากกว่าครึ่งเห็นว่าความรู้ตรงตามความต้องการเพียงบางเรื่อง สำหรับการนำความรู้ไปปฏิบัติมีความพอใจในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน โดยร่วมตัดสินใจร่วมทุนร่วมดำเนินการและร่วมประเมินผล อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีการเกิดกลุ่มความร่วมมือหรือกลุ่มเครือข่ายของเกษตรกรมากกว่าครึ่ง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดเวทีชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันมากกว่าครึ่ง ส่วนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ เอกชน และองค์กรเกษตรกร มีการวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน ส่วนการถ่ายทอดความรู้มีแผนการถ่ายทอดความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติตามที่วางไว้ เนื่องจากมีราชการเร่งด่วนที่ต้องปฏิบัติ สำหรับวิทยากรเกษตรมีการถ่ายทอดความรู้โดยมีการบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ มีแผนการถ่ายทอดแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามแผนเนื่องจากติดภารกิจส่วนตัว

กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร (2544) สรุปผลรายงานการประเมินผลศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จากการประเมินศูนย์ฯ นำร่อง ปี 2542 ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัด รวม 16 ศูนย์ พบว่า เกษตรกรรู้จักศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จากการประชาสัมพันธ์ของเพื่อนสมาชิกเกษตรกรด้วยกัน เกษตรกรที่เคยมาใช้บริการของศูนย์ฯ ในเรื่องการปรึกษาปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตร ส่วนเกษตรกรที่ไม่มาใช้บริการเนื่องจากไม่มีเวลา ระยะเวลาในการเดินทางมายังศูนย์ไกล และคิดว่าที่ศูนย์ฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่จะให้ความรู้ตรงกับความต้องการ เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การนำเสนอปัญหาในเวทีชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน พบว่า ส่วนใหญ่หน่วยงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ รูปแบบการร่วมมือส่วนใหญ่จะดำเนินกิจกรรมจัดทำแปลงสาธิต/ จุดถ่ายทอด การสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์ฯ หน่วยงานในระดับต่างๆ ควรประสานการดำเนินงานในลักษณะการบูรณาการผ่านศูนย์มากขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

ศิริจิต พุ่มหว่า (2548) ได้ศึกษาการยอมรับและผลที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการเตรียมพร้อมของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และผลกระทบในการดำเนินงาน

สมยศ พุ่มหว่า และศิริจิต พุ่มหว่า (2548) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับการรับรู้และระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์ ในแต่ละจังหวัดและศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยแบบสอบถาม สอบถามคณะกรรมการบริหารศูนย์ ใน 14 จังหวัดภาคใต้ จำนวน 634 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า กรรมการบริหารศูนย์ ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในประเด็นต่างๆ ทั้ง 22 ข้อ ในระดับรับรู้ทุกข้อ และคณะกรรมการศูนย์ฯ ทั้งหมดให้ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การดำเนินในประเด็นต่างๆ ทั้ง 24 ข้อ ยกเว้นเพียงประเด็นเดียวที่มีค่าเฉลี่ยเห็นด้วยระดับปานกลางในทุกจังหวัด คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ฯ ไม่มีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรวมระหว่างระดับการรับรู้และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การดำเนินงานพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้และระดับความคิดเห็นของแต่ละจังหวัดพบว่า ทั้งระดับการรับรู้และระดับความคิดเห็นในแต่ละจังหวัดนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ร้อยละ 45 ของศูนย์ฯ มีปัญหาในการประสานงาน

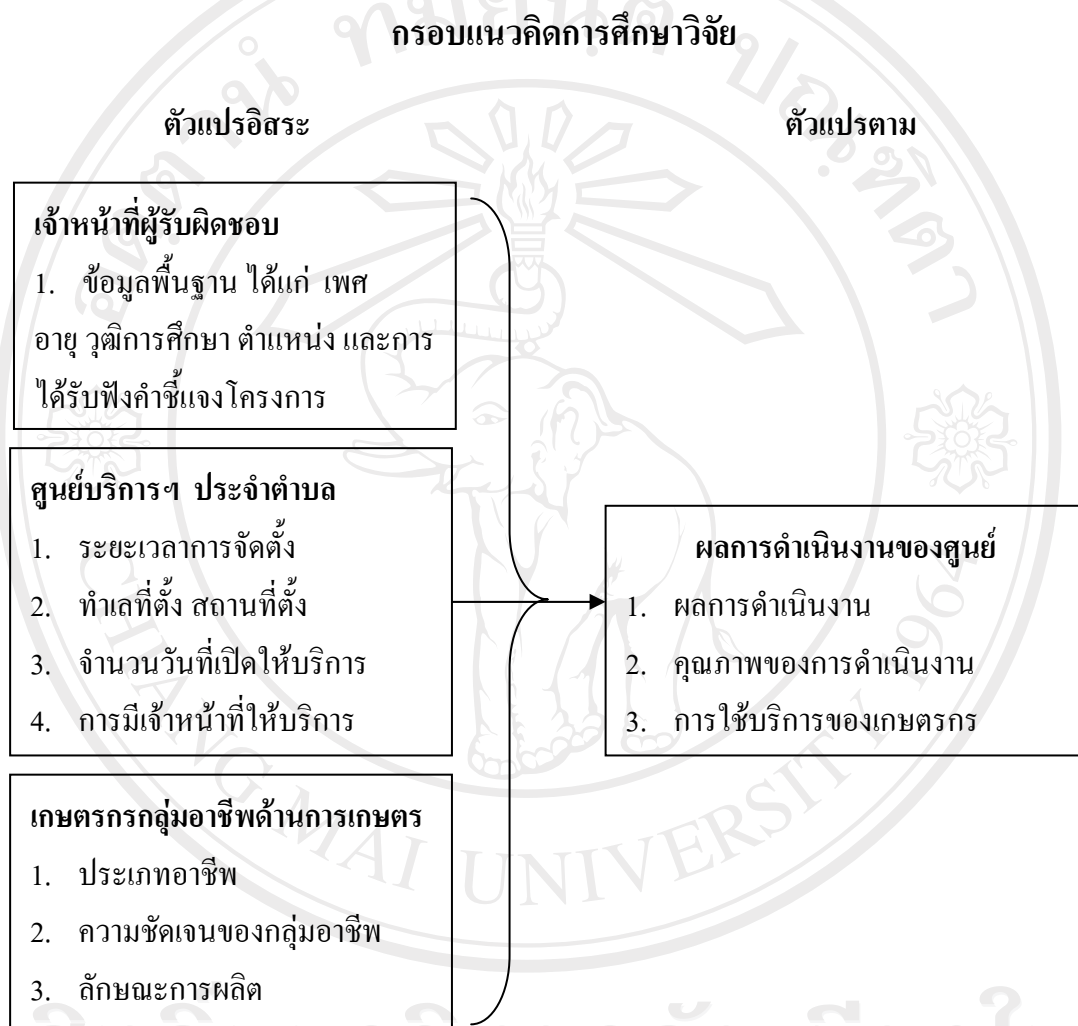
นรินทร์ แคมพิมาย และสุกัญญา ศีรทองกูร (2547) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยวิธีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจากการศึกษา พบว่า ผู้อำนวยการศูนย์บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย รับราชการที่กรมส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 20 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี รับผิดชอบศูนย์คนละ 1-2 ตำบล ทุกคนผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ สภาพการดำเนินงานของศูนย์ ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีการจัดทำข้อมูลประจำศูนย์ มีการประชาสัมพันธ์จัดเวทีชาวบ้านเฉลี่ย 2 ครั้ง การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนศูนย์มีน้อย จำนวนวันที่ไปปฏิบัติงานที่ศูนย์ประมาณ 1-2 วันต่อสัปดาห์ โครงการที่ได้รับการสนับสนุนมีน้อย เกษตรกรมาเรียนรู้ที่จุดสาธิตมีปานกลาง และมาใช้บริการศูนย์มีน้อย ศูนย์ที่มีความเหมาะสมที่ถ่ายทอดให้ชุมชนมีร้อยละ 57.5 สำหรับประเด็นปัญหาของผู้อำนวยการศูนย์บริการ ที่มีระดับรุนแรงของปัญหาในระดับมากมี 2 ประเด็น ได้แก่ (1) งบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานศูนย์บริการ (2) โสภณูปกรณ์ในการถ่ายทอดความรู้และฝึกอบรมแก่เกษตรกร ส่วนประเด็นความต้องการของผู้อำนวยการศูนย์ที่มีระดับมากมี 13 ประเด็น ได้แก่ (1) ค่าใช้จ่ายในการประชุมและค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหารศูนย์ (2) งบประมาณสนับสนุนในการจัดทำเอกสารวิชาการเกษตรเพื่อประจำศูนย์ (3) การพัฒนาจุดสาธิต/ แผนเรียนรู้ (4) เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการเกษตร เพื่อบริการเกษตรกร (5) อุปกรณ์โสตและเครื่องอำนวยความสะดวก (6) การศึกษาวิจัยปัญหาการเกษตรของชุมชน (7) การพัฒนาวิทยากรเกษตรกร/ กรรมการศูนย์ (8) เอกสาร/ คำแนะนำ เพื่อแจกเกษตรกรในการฝึกอบรม/ ถ่ายทอดความรู้ (9) ปัจจัยการผลิตและวัสดุเพื่อการถ่ายทอดความรู้แก่กลุ่มอาชีพตามแผนพัฒนาการเกษตร (10) การสนับสนุนทางวิชาการจากจังหวัด (11) การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนชุมชน (12) การจัดทำมาตรฐานศูนย์ โดยมีตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานในศูนย์บริการแต่ละประเภท สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการศูนย์ ได้มีข้อเสนอแนะในการดำเนินการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในเรื่อง (1) บทบาทหน้าที่กรรมการศูนย์และการบริหารจัดการควรมีงบประมาณสนับสนุน มีการฝึกอบรม กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีกฎหมายรองรับ/ คำสั่งรองรับคณะกรรมการ

2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลของการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จึงนำแนวคิดในการประเมินผล การบริหารงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน การถ่ายทอดเทคโนโลยี มาเป็นแนวคิดในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ที่มา : ตัวแปรต่างๆ ของขอบเขตในการวิจัย